

Notat

Til: Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Fra: Lærdal Elveeigarlag

Lærdal Elveeigarlag støtter kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Lærdalsvassdraget, og fremmer også krav om slik revisjon på selvstendig grunnlag.

1. Innledende merknader

Det vises til NVE's brev til Lærdal, Vang og Hemsedal kommuner av 01.02.2024, der følgende angis

NVE har mottatt krav om revisjon av konsesjonsvilkår for regulering i Lærdalsvassdraget fra Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell og Villreinutvalet for Nordfjella. Det er reguleringenens påvirkning på villreinen i Nordfjella som er begrunnelsen for kravene. Kravsdokumentene ligger vedlagt dette brevet.

Kravet gjelder følgende konsesjoner (lenke til gjeldende konsesjoner er lenket under):

- *Reguleringer og overføringer i Lærdalsvassdraget, kgl.res. av 7. oktober 1966*
- *Erverv av fall/ bruksrett til fall - Stuvane kraftverk, kgl.res. av 7. desember 1984*
- *Ytterligere regulering av Vassetvatn i Lærdal, kgl.res. av 24. januar 1969*
- *Regulering av Søndre Sulevatn i Lærdalselvi, kgl.res. av 11. januar 1946*

NVE mener de innkomne krav har tilstrekkelig relevans for å kunne vurdere åpning av vilkårsrevisjon.

Det vises til kommunikasjoner om innspill fra Lærdal Elveeigarlag (LE) i forbindelse med vurderingen av om det skal innledes revisjonsprosess. Herved inngis et foreløpig innlegg på vegne av LE. LE tar sikte på å komme tilbake med ytterligere innspill senere i prosessen.

Lærdalselva har vært en av verdens fire-fem mest omtalte og attraktive lakseelver. Lærdalselva er også kjent for å ha sterke bestander av sjørørret, med høy snittsvekt.

Elva har også vært den klart mest produktive elva i regionen, samtidig som den utgjør en betydelig del av den totale fiskbare elvestrekningen. Lærdalselva har tradisjonelt stått for 60 - 70 % av lakseproduksjonen i hele Sognefjorden. Lærdalselva har trolig også bidratt til økte bestander og fangster i de mindre vassdragene i fjorden,

Lærdalselva og Sognefjorden er utpekt som nasjonalt laksevassdrag og nasjonal laksefjord av Stortinget. Formålet med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder er å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene i Norge særlig beskyttelse. De laksebestandene som omfattes av ordningen skal beskyttes mot inngrep og aktiviteter i vassdragene, og i de nærliggende fjord- og kystområdene.

Det er fastsatt grunnprinsipper for hvordan denne forvaltningsordningen skal gi beskyttelse, og føringer for den videre oppfølgingen i forvaltningen. Det vises til særlig til St.prp. nr. 79 (2001-2002) om opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, og St.prp. nr. 32 (2006-2007) om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder.

Lærdalselva er nå (fra 2021) stengt for laksefiske pga. sterkt redusert bestand i årene før stengningen. Fisketellingene viser at også sjørretbestanden er sterkt redusert. Det må antas at en svekket bestand i Lærdalselva også påvirker nabovassdragene negativt.

Det er åpenbart at utviklingen i Lærdalselva (og Sognefjorden) ikke er i samsvar med målsetningene i St.prop. 32.

Når det gjelder forhold utenfor elva som påvirker situasjonen, har det vært fokus på oppdrettsnæringen. Selv om denne fortsatt er en viktig negativ faktor, antas det at den negative påvirkningen derfra i hvert fall ikke har økt de senere årene. Det vises til forskrift om særskilte krav til akvakulturrelatert virksomhet (FOR-2009-06-22-961. Det vise også til St. prp. 32, s. 78), der det angis at det

«I de nasjonale laksefjordene skal summen av endringer i akvakulturvirkomheten i fjordene ikke medføre økt, men snarere redusert risiko for de laksebestandene som skal ivaretas.

Det er nå tid for å rette søkelyset på kraftutbyggingen i vassdraget, og driften av kraftvirksomheten, som har hatt, og har, stor negativ innvirkning på elvas evne til å produsere høstbare bestander av laks og sjørret.

Ved tildelingen av konsesjonen for Lærdalsvassdraget i 1966 var det en klar forutsetning at kraftutbyggingen ikke skulle føre til et redusert fiske i elva. Hvis de vilkår som opprinnelig ble besluttet viste seg utilstrekkelige til å oppnå dette, skulle det fastsettes ytterligere vilkår.

Det vises også til at kategoriseringen av Lærdalselva i revisjonssammenheng medfører at det her kan fastsettes nye vilkår som reduserer kraftproduksjonen. Hensynet til laksebestanden skal altså (som utgangspunkt) vurderes som viktigere enn hensynet til kraftproduksjonen.

Det er åpenbart at den faktiske situasjonen i Lærdalselva står i skarp kontrast til de ambisjoner og forutsetninger som er beskrevet. Det er helt nødvendig å beslutte store endringer og tiltak lokalt, for å oppnå forbedringer for fisken og fisket, herunder, i første omgang, for å gi grunnlag for gjenåpning av laksefisket.

LE støtter følgelig kravet om revisjon, og krever herved også selv revisjon på selvstendig grunnlag.

2. Det er rettslig grunnlag, og faktisk behov, for omfattende nye vilkår, og for presiseringer og innskjerping/oppfølging av gjeldende restriksjoner

2.1 Innledende merknader

Det foreligger et stort skriftlig materiale fra ulike, uavhengige faglige eksperter knyttet til Lærdalselva. Det vises generelt til Vedleggene, og til de dokumenter som disse i sin tur refererer til. Som et underlag for kunnskap om den historiske situasjonen i elva og Sognefjorden viser vi særskilt til vedlagte rapport fra 2011: «Innsamling og sammenstilling av relevant kunnskap om Sognefjorden~/Sintef/ - Roar Solbakken m.fl. (Vedlegg 1).

Det vises også til vedlagte notat om «Historisk innsig til Lærdalselva», utarbeidet av AquaLife R&D AS (**Vedlegg 2**), som også, forsøksvis, angir hva som helt konkret kan/bør være en minimumsambisjon for arbeidet med elva (og eventuelle nye vilkår): 1200 unike årlige fiskeopplevelser i elva, noe som forutsetter et årlig innsig til Lærdalselva på 1500 til 2500 laks (hvis man legger til grunn «catch and release» og en fangstgrad på mellom 50 og 80 %).

LE er enige i at den beskrevne ambisjonen vil kunne være et viktig første skritt, selv om det fortsatt vil være langt igjen til «historisk nivå».

Innledningsvis er det også grunn til å fremheve noen viktige forhold:

- at man i Lærdal, rettslig sett, har mulighet for å gå lenger i å tilgodese miljø- og fiskeinteressene enn det som er vanlig ved en revisjon;
- at utgangspunktet for hva som kan besluttes gjennom en revisjon er det som følger av gjeldende konsesjoner/vilkår, og ikke det som faktisk praktiseres av regulantene (se punkt 2.6.2),
- at praksis knyttet til kraftvirksomheten i Lærdal på mange punkter bryter med en riktig forståelse av gjeldene vilkår (se særlig punkt 2.4) og de forutsetninger/forventninger som ble lagt til grunn ved konsesjonstildelingen (se punkt 2.5).
- at hensynet til konsesjonærenes økonomiske interesser i dette tilfellet er spesielt, blant annet som en følge av at disse har hatt betydelige merinntekter i forhold til det som med rimelighet kunne forventes
- at det i tillegg til å stille riktige nye vilkår, er viktig å styrke kontrollen og oppfølgingen av at gjeldende avtaler og vilkår knyttet til Lærdalselva faktisk følges.

2.2 De opprinnelige forutsetningene for kraftutbyggingene i Lærdal

2.2.1 Borgund

Østfold fylke (Østfold), som var den opprinnelige regulanten, foreslo en større utbygging enn den som er gjennomført.

LE var imot kraftutbyggingen (sammen med Lærdal kommune (Kommunen) som den gang ikke omfattet tidligere Borgund kommune, der kraftanleggene i hovedsak skulle ligge).

For å få aksept for utbyggingen fra LE og Kommunen, reduserte Østfold fylke utbyggingen vesentlig (og ga LE (og Kommunen) en veto-rett i forhold til senere utvidelser). I tillegg krevet de nevnte også flere ytterligere begrensninger, som blant annet skulle ivareta fiskeinteressene knyttet til elva (se nedenfor). Vetoretten og de øvrige avtalte vilkårene ble, før det ble gitt konsesjon til Østfold, nedfelt i en avtale; den såkalte «Lærdalsavtalen» (**Vedlegg 3**).

Vetoretten sikret LE (og Kommunen) kontroll over at kraftanleggene ikke kunne utvides (uten tillatelse fra begge de nevnte).

Ved konsesjonsbehandlingen ble det i stortinget referert til Lærdalsavtalen, som et fundament for konsesjonstildelingen (i tillegg til konsesjonsvilkårene).

Det var en uttrykt forutsetning at kraftutbyggingen ikke skulle påvirke fisket negativt. Man la til grunn at dette (et uendret fiske) ville, og skulle, være effekten av konsesjonsvilkårene og Lærdalsavtalen.

At avtalen og vilkårene ville medføre at fisket ikke ble skadet, og at det ville bli fastsatt nye vilkår dersom man ikke oppnådde dette med de opprinnelige vilkårene, ble også lagt til grunn i skjønnet knyttet til kraftutbyggingen. De erstatninger som ble tilkjent var følgelig helt begrensede.

For å oppfylle forutsetningen om et uendret fiske, skulle den lakseførende strekningen (i første omgang) utvides opp til Heggfoss. Dette skulle blant annet sikres ved

- a) Vilkår om bygging av laksetrapper som sikret mulighet for oppvandring (til Heggfoss) og gytting i områdene mellom Sjurhaugfoss og Heggfoss.
- b) Vilkår om etablering og drift av klekkeri, blant annet med henblikk på kultivering i Borgund.

Det ble dessuten uttrykkelig forutsatt at en videre utvidelse av anadrom strekning, forbi Heggfoss (forutsetter fisketrapp i Heggfoss) skulle vurderes hvis det som ble besluttet i første omgang ikke var tilstrekkelig til å realisere ambisjonen om opprettholdelse av fisket.

Lærdalsavtalen medfører at regulanten også er privatrettslig forpliktet til å gjennomføre utbygging og drift i henhold til de restriksjoner som følger av avtalen.

Avtalen angir blant annet at Østfold skal gjennomføre driften i samsvar med det foreslåtte manøvreringsreglementet i Østfolds konsesjonssøknad fra 1962 og noen ytterligere begrensninger som angis konkret. Avtalen inneholder også en del andre vilkår (som senere i stor grad også ble vedtatt som vilkår for konsesjonen).

I Lærdalsavtalen (og den opprinnelige konsesjonen) var det en nyskapning at det skulle etableres et såkalt «fiskeriråd» som skulle fungere som en fast uavhengig gruppe som skulle bidra i forhold til den løpende oppfølgingen av elva.

2.2.2 Stuvane

Et av vilkårene for konsesjonen i Borgund var at det skulle bygges en omløpstunell som gjorde det mulig å lede produksjonsvannet utenom det naturlige elveløpet umiddelbart nedstrøms kraftverket. Denne skulle brukes til å hindre uønskede isforhold og til å ivareta hensynet til fisken og fisket (tilrettelegge for oppgang gjennom Seltagjelet etc.).

Ved den opprinnelige utbyggingen ble det også vurdert om man skulle forlenge omløpstunellen til Stuvane, og bygge et kraftverk der som utnyttet fallet mellom kraftstasjonene. Dette ble ikke gjennomført fordi dette ble ansett skadelig for fisken, blant annet under henvisning til innhentet faglig vurdering (**Vedlegg 4**).

I 1980 ble det likevel inngått en avtale mellom de berørte falleiere, Kommunen og Østfold (**Vedlegg 5**), som la grunnlaget for en ny søknad om å etablere Stuvane kraftverk.

Denne avtalen ble senere fulgt opp gjennom en ytterligere avtale mellom Østfold og Kommunen (**Rammeavtale** for utbygging av Stuvane Kraftverk (**Vedlegg 6**)). Her avtales det at det nye kraftverket skal bygges og drives av Østfold, men eies av Kommunen, da slik at den økonomiske interessen skulle deles mellom de to som nærmere angitt i avtalen (i hovedsak slik at Østfold skulle nyte godt av kraftverket (som om man eide det) de første 25 årene, hvorefter det skulle «hjemfalle» til Kommunen uten vederlag (men med en fortsatt rett for Østfold til å kjøpe den produserte kraften)).

Kraftverket ble, i samsvar med ovennevnte avtaler, omsøkt som et «vinterkraftverk», av hensyn til fisken og fisket, noe som ble sikret ved at avtalene reflekterte at kraftverket ikke skulle brukes om sommeren hvis vannføringen på Selthun var mindre enn 40 m³/sekund.

Søknaden ble godkjent, tilsynelatende uten at det ble innhentet noen ny/endret vurdering av betydningen for fisken og fisket.

Det ble i forbindelse med byggingen av Stuvane foreslått et minstevannføringskrav om sommeren på 20 m³/sekund. Selv om det ble konstatert at slikt krav i liten grad ville være en belastning for regulantene ble dette lagt til siden. Østfold foreslo i stedet å bygge ytterligere terskler i elva (som skulle øke vanndekt areal ved lav vannføring). Dette ble til dels gjennomført gjennom at Østfold bekostet nye terskler, og til dels ved at elveeierne selv etablerte slike.

Det ble, som forutsatt av Østfold og Kommunen i forbindelse med Rammeavtalen, ikke avtalt nye tiltak (utover de nevnte tersklene) eller stillet nye vilkår, ved utbyggingen av Stuvane, men det må, etter LE's syn, legges til grunn at overholdelse av avtalen om «vinterdrift» var et vilkår for konsesjonen.

Det må også legges til grunn, slik Rammeavtalens punkt 2 uttrykkelig angir, at vilkårene knyttet til Borgund kraftverk besto uendret etter at Stuvane-konsesjonen ble gitt – slik at man for eksempel, ved lavere vannføringer på Selthun enn 40 m³/sekund, fortsatt skulle kunne benytte den etablerte muligheten for å slippe ut vann ved utløpet av omløpstunellen på Byrkjo.

2.2.3 Mørkedøla og Gravdalen

Mørkedøla- og Gravdalen-konsesjonene er ikke nevnt av NVE blant de konsesjoner som skal vurderes i en eventuell revisjon (se punkt 1 ovenfor). Det er imidlertid viktig at også disse inkluderes i revisjonen (selv om de er gitt helt nylig), selv om LE skulle velge ikke å fastholde sin bruk av veto-retten (se nedenfor), eller ØE skulle bestemme seg for ikke å respektere denne.

LE har påberopt seg veto-retten i Lærdalsavtalen i forhold til begge disse konsesjoner. Østfold Energi AS (ØE), som har overtatt konsesjonene og tilknyttede forpliktelser fra Østfold, har likevel valgt å gå videre med prosjektene, selv om LE har fastholdt at dette eventuelt skjer for ØE's regning og risiko. LE mener at ØE, hvis man ikke senere får nødvendig godkjenning fra LE, ikke vil kunne bruke anleggene.

ØE har anført at de mener at LE har akseptert utbyggingene/at veto-retten ikke gjelder, men har stillet seg positive til å gjennomføre ytterligere evalueringer av tiltakenes betydning for fisken (og diskutere ytterligere vilkår hvis det konkluderes med behov for slike).

I en elv som er i krise har LE foreløpig tatt det standpunkt at man må ta alle forbehold overfor alle nye tiltak som kan tenkes å være negative for fisken. Det er, slik Lærdalsavtalen er utformet, ikke noe krav om at man må dokumenteres negativ effekt for å bruke veto-retten. For LE er det derfor tilstrekkelig at man ikke kan utelukke slike effekter – se nedenfor.

LE mener at også ØE burde ha lagt til grunn et slikt forsiktighetsprinsipp, og uansett burde ha gjennomført ytterligere undersøkelser, og avvendt slike, før man gikk videre, i stedet for å risikere ytterligere skade på fisken og fisket.

2.3 Forventede konsekvenser av kraftutbyggingen

Kraftutbyggingen var, på tross av Lærdalsavtalen og vilkårene angitt ovenfor, forventet å medføre noen negative konsekvenser for fisken og fisket, herunder som en følge av

- at en andel av vannet «flyttes», for eksempel fra sommer til vinter,
- økt risiko for ugunstige endringer i vannføringen,
- temperaturendringer og endrede isforhold, og
- reduserte flommer med tilhørende økt sedimentering.

Slike negative konsekvenser skulle det, som angitt, kompenseres for gjennom de tiltak/vilkår som følger av Lærdalsavtalen og konsesjonsvilkårene, eventuelt også gjennom senere fastsatte nye vilkår, om nødvendig.

Når det gjaldt kjøring av kraftverket er det avtalt ekstraordinære begrensninger, som blant annet skulle hindre stadige kortsiktige justeringer av vannføringen;

- «Typisk døgnregulering» «skal ikke forekomme».
- Når man ellers skulle endre produksjonen skulle dette skje innenfor til dels konkretiserte rammer, og ellers på en måte som gav «myke overganger».
- Det var avtalt en maksimal produksjon i Borgund på 24 m³ per sekund.

I tillegg til ovenstående var det, fra høsten til vårflommen, avtalt en minstevannføring som følger:

- 4 m³/sekund på Selthun, og
- 10 m³/sekund ved utløpet av omløpstunellen ved Byrkjo.

I tillegg var det, ved den senere utbyggingen av Stuvane, som angitt «et vilkår» at dette «vinterkraftverket» ikke skulle kjøres om sommeren dersom vannføringen på Selthun var mindre enn 40 m³/sekund (og slik at man ved ønske om lavere vannføringer da skulle kunne velge å bruke den gamle omløpstunellen, med utslipp ved Byrkjo (hvis man for eksempel ønsket å lette oppgangen forbi Selthun)).

Oppsummeringsvis gir ovenstående, sammen med det som er angitt i punkt 2.2, et overordnet bilde av hva som var de forventede konsekvensene av kraftutbyggingen.

2.4 Forutsetningene for konsesjonene er på en rekke punkter ikke oppfylt

2.4.1 Utvidelser av kraftutbyggingen i Lærdal

Det er, på tross av forutsetningen om at anleggene ikke skulle utvides, gjennomført en rekke nye utbygginger, til dels uten at LE har gitt forhåndsgodkjenning i samsvar med Lærdalsavtalen (se for eksempel punktene 2.2.3 og 2.4.7 om Mørkedøla og Gravdalen).

Dette har medført en ytterligere belastning for fisken, dens næringsgrunnlag og krav til fysisk livsmiljø, i forhold til det som var forutsett ved den opprinnelige konsesjonstildelingen.

2.4.2 Den forutsatte forlengelsen av anadrom strekning i Lærdal er ikke gjennomført.

Laksetrappene er bygget, men den øverste trappen (i Svartegjel) ble stengt (etter beslutning fra miljømyndighetene) i forbindelse med at elva ble «sykemeldt» på 90-tallet, som følge av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* (gyro).

Trappen har siden vært stengt, selv om laksefisket ble gjenopptatt i 2013 (prøvefiske), og elva ble «friskmeldt» i 2018. Det har siden stengningen på 90-tallet heller ikke vært gjennomført kultiveringstiltak oppstrøms Svartegjel.

Realiteten i dette er at det viktigste kompensasjonstiltaket/vilkåret knyttet til utbyggingen ikke er levert/oppfylt. Dette har medført en vesentlig redusert produksjon av både laks og sjørøret i elva, i forhold til det som var forutsatt ved konsesjonstildelingen.

Det går forhåpentligvis nå mot en gjenåpning av laksetrappen i Svartegjel. De foreløpige rapportene fra det prosjektet som er under gjennomføring mht. blant annet kultivering i elva, til dels på grunnlag av pålegg fra Miljødirektoratet (Kultiveringsprosjektet), tilsier at dette vil bli anbefalt fra et bredt sammensatt fagmiljø.

At trappen i Svartegjel gjenåpnes medfører imidlertid, mest sannsynlig, ikke naturlig gyting i Borgund av betydning på kort sikt. Registreringen av fisk i de nedenforliggende laksetrappene tilsier at det vil bli begrenset oppgang gjennom trappene i overskuelig fremtid, i hvert fall frem til forholdene i større grad er tilrettelagt bedre (se punktene 3.3 og 4.3 nedenfor). I en overgangsperiode forventes kultivering som angitt anbefalt.

Inntil videre vil det altså fortsatt være usikkert om den nå forventede gjenåpningen vil få slik virkning som forutsatt ved konsesjonstildelingen. Skal man oppfylle forutsetningen om at forholdene for lakse- og sjørøret fisket skal kunne oppnå samme omfang som før kraftutbyggingene, må man derfor i tillegg stille strengere vilkår på alle andre områder, i hvert fall for tiden frem til den angitte forutsetningen faktisk er oppfylt.

Det faktum at hovedvilkåret for konsesjonstildelingen (forlengelsen av anadrom strekning) ikke har vært oppfylt/fulgt opp siden 90-tallet, har hatt store negative konsekvenser for elvas produksjonsevne. Reduksjonen i fiskebestanden har i sin tur medført reduserte inntekter for elveeierne, og redusert rekreasjonsverdi for befolkningen.

2.4.3 «Utpreget døgnregulering» mv. gjennomføres løpende, på tross av avtaler og konsesjonsvilkår

Det følger av konsesjonen (manøvreringsreglementet) og Lærdalsavtalen (ref. inkluderingen av det som følger av Østfolds søknad fra 1962) at

«utpreget døgnregulering gjennom Borgund må ikke forekomme».

Ved tolkningen av denne begrensningen må det sees hen til at denne ble fastsatt i en tid med andre markedsforhold enn det som gjelder i dag. Det var den gang ikke slike prisvariasjoner over døgnet som i dag, men slike daglige variasjoner i forbruket (som i dag medfører prisforskjeller) var også da, til dels, en realitet.

«Utpreget» må forstås slik at det går et skille mellom stadige/planlagte tilpasninger til forbruket, og det at man «tilfeldig» foretar endringer i produksjonen som i enkelttilfeller faller sammen med forbruks-/prisendringer.

Når det angis at slikt «må ikke forekomme» må det bety at enhver slik tilpasning til variasjoner i forbruket er i strid med konsesjonen og avtalen.

Mulighetene for variasjoner i kraftproduksjonen (tilpasset løpende prisendringer) har fått betydelig merverdi siden vedtagelsen av Energiloven og den påfølgende markedstilpasningen siden 90-tallet. Dette sammenfalt i tid med at Lærdalselva i praksis var stengt for fiske i nesten 20 år pga. gyroinfeksjon på laksebestanden. Det var i denne perioden, naturlig nok, begrenset fokus på konsesjonærenes avtaleoppfyllelse.

I den nye markedssituasjonen må avtalen/vilkårene forstås slik at enhver planmessig utnyttelse av jevnlig variasjoner i prisene (og andre prisvariasjoner av tilsvarende, kortsiktige karakter) utgjør avvik fra vilkårene/brudd på avtalen. Det er ikke rom for å forstå «må ikke forekomme» slik at man planmessig kan døgnregulere, innimellom eller løpende, hvis/når man tror at det ikke er til skade.

Regulantene ønsker naturlig å utnytte de tekniske fleksibilitetene i anleggene slik at de får best mulig pris for den kraften de produserer. Mulighetene for en mere aktiv/lønnsom produksjonsstyring øker fortsatt. Det blir da også viktigere å ha presise regler, og kontrollere at de faktisk følges

I etterkant av gyro-perioden har LE etter hvert blitt klar over at ØE løpende gjennomfører døgn- og helgeregulering, og deltar i det såkalte reguler-markedet.

ØE opplyser nå at man konsekvent (med unntak av perioder der man produserer maksimalt gjennom hele døgnet) gjennomfører døgnregulering. Man forsvarer dette med at man har etablert et internt regelverk for hva «myke overganger» betyr. Dette angir hvor raskt man konkret kan endre produksjonen ved forskjellige vannføringer i elva. Etter det LE forstår praktiserer ØE at man når som helst kan gjennomføre opp- og nedreguleringen innenfor det selvpålagte regelverket - så ofte man vil.

Selv om disse interne reglene er fornuftige i forhold til prinsippet om «myke overganger» er det selvsagt helt uakseptabelt å praktisere dette slik at det overstyrer forbudet mot døgnregulering. Slik praktisering er, slik LE ser det, et løpende, forsettlig mislighold av Lærdalsavtalen og konsesjonsvilkårene.

ØE deltar etter det LE forstår også i det såkalte reguler-markedet, og regulerer tilsvarende også produksjonen rutinemessig ned i helgene. LE mener at også disse praksisene utgjør brudd på vilkårene for konsesjonen og Lærdalsavtalen.

Helt uavhengig av det rettslige påvirker slike hyppige og/eller brå reguleringer, vassdragets miljøtilstand negativt (både umiddelbart som følge av raske miljøforandringer, og på lengre sikt ved redusert produksjon av akvatiske insekter og ungfisk). I tillegg kommer negativ påvirkning på utøvelsen av fisket.

Konsesjon og avtale må forstås slik at alle variasjoner av produksjonen som utgjør en tydelig/utpreget/planmessig tilpasning av produksjonen til slike kortsiktige prisvariasjoner som nevnt utgjør avvik/mislighold fra konsesjonen og Lærdalsavtalen.

Den faktiske kraftverkskjøringen i Lærdal medfører følgelig at det også her er vesentlige avvik fra det som må anses forutsatt da tillatelsene ble gitt, igjen til skade for fisken og fisket.

2.4.4 Produksjon utover avtalt maksimalproduksjon

Tilsvarende gjelder i forhold til den avtalte maksimalproduksjonen på 24 m3/sekund.

Her angir ØE at man har valgt å neglisjere denne avtalte begrensningen, igjen ut fra en ensidig vurdering av at brudd på denne delen av avtalen etter ØE's syn ikke er til skade for fisken og fisket. Man velger altså også her bevisst å bryte avtalen, selv om det fremstår som åpenbart at hensikten med bestemmelsen nettopp er å etablere en begrensning av ØE's fleksibilitet utover det som ellers følger av avtalen.

Verdien for ØE av brudd på denne bestemmelsen, og de potensielle skadevirkningene, blir selvsagt større når ØE samtidig ensidig også tillater seg «døgnregulering» som beskrevet ovenfor.

Igjen må det antas at utnyttelse av den faktiske muligheten for å produsere mere enn 24 m³/sekund utgjør en merbelastning på fisken og fisket i forhold til det som man forutsatte ved konsesjonstildelingen.

2.4.5 Økt pumpekapasitet til Øljesjøen

Pumpekapasiteten fra Eldrevann til Øljesjøen er ikke 16 m³/sekund som beskrevet i konsesjonen, men etter det vi forstår, i gjennomsnitt ca 17 m³/sekund, hvilket også øker fleksibiliteten til å variere produksjonen/flytte vann.

Også dette utgjør i prinsippet en merbelastning på fisken i forhold til det som opprinnelig var forutsatt ved konsesjonstildelingen.

2.4.6 Særlig om Stuvane

Utvidet sommerdrift

Stuvane skulle som nevnt være et vinterkraftverk. Dette skulle sikres ved at det om sommeren ikke skulle produseres kraft i Stuvane med mindre vannføringen målt ved Selthun var over 40 m³/sekund.

I etterkant av konsesjonstildelingen (under gyto-perioden) har de samme parter som avtalt utbyggingen (Østfold, Kommunen og de lokale falleiere) ensidig endret sommerdriftsbegrensningen. Dette er gjort ved å avtale (ett-årig, men rullerende hvis den ikke sies opp) at det er tilstrekkelig (for å kunne produsere kraft i Stuvane om sommeren) at vannføringen på Selthun er 25 m³/sekund (**Vedlegg 7**). Dette skjer tilsynelatende, igjen, uten at det innhentes noen ny fiskerifaglig vurdering, og etter det LE forstår uten å forspørre noen myndigheter. Denne avtalen har siden ligget til grunn for produksjonen.

Denne avtalen er ikke sagt opp av noen av partene, og har siden blitt praktisert.

LE har i ettertid problematisert inngåelsen av denne avtalen:

- LE mener prinsipalt at den fastsatte begrensningen ikke kan endres ved en lokal avtale, uten myndighetstilslutning,
- Hvis det skulle anses å være anledning til å inngå slik avtale, må det uansett være åpenbart at tilslutning fra LE er påkrevet (og ikke bare fra de involverte falleierene)
- Det må eventuelt også være tilsvarende åpenbart at fornyelse for et nytt år (ved ikke-oppsigelse) også er avhengig av aksept (ikke-oppsigelse) fra LE

LE er bekymret for hvilke biologiske konsekvenser sommerdriften har for fisken og fisket. LE har nå angitt at man ønsker å diskutere/si opp avtalen som åpner for sommerdrift. Konsekvensene av sommerdrift må vurderes nærmere før man eventuelt avtaler noe nytt, her.

Dette kravet har så langt ikke resultert i annen aktivitet fra regulantene enn at man har fastholdt at avtalepartene hadde anledning til å inngå slik avtale, og har bestridt at videreføring av avtalen er avhengig av aksept fra LE.

Stengning av muligheten for å slippe vann på Byrkjø

I forbindelse med Stuvane har man dessuten, som angitt, igjen tilsynelatende uten at dette er godkjent (av myndigheter eller LE), også stengt muligheten for å slippe ut vann ved utløpet av den gamle omløpstunellen (på Byrkjø). Dette har medført at det ikke lenger foreligger noen mulighet for å oppfylle vilkåret om å slippe vann på Byrkjø (for eksempel for å lette oppgangen i Seltagjelet om

sommeren). Alternativet er da (alltid) å slippe vannet helt ned til Stuvane, og dermed også redusere vannføringen mellom Byrkjo og Stuvane.

Endret måling av minstevannføring

I fortsettelsen av dette har man også fjernet måleren ved utløpet av den gamle omløpstunellen, som var referansepunktet for minstevannføringskravet i konsesjon og avtale.

Som angitt nedenfor har man siden (angivelig etter dialog med NVE – men uten å forespørre LE) brukt målingene i Båthølen (flere kilometer lenger ned i elva) som referansepunkt. Flyttingen har skjedd uten at minstevannføringskravet formelt er justert for forventet tilsig på den mellomliggende strekningen (herunder fra sidevassdraget Nivla). ØE angir imidlertid at man, for tiden etter at LE påpekte forholdet, har praktisert et skjønnsmessig forhøyet minstevannføringskrav (målt på Båthølen).

Avsluttende merknad

Omløpstunellen var forutsatt å skulle være et vilkår for utbyggingen i Borgund som skulle kunne brukes når det var grunn til det av hensyn til fisken/fisket. Dette vilkåret er gjennom ovenstående effektivt eliminert. Omløpsmuligheten er i stedet blitt en «rettighet» for regulantene som gjennomgående brukes når dette er lønnsomt og tillatt, uavhengig av hva hensynet til fisken tilsier. Utbyggingen i Stuvane har jo, sammen med de ovenfor angitte tiltakene, medført at det som styrer bruken av omløpsmuligheten (utover minstevannføringskravene på Selthun (på henholdsvis 4 og 25 m³/sekund)) er økonomiske hensyn.

Ovenstående medfører en belastning av fisken og fisket utover det som var forutsatt ved tildelingen av Borgundkonsesjonen.

Også i forhold til forventningene etter tildelingen av Stuvane-konsesjonen medfører den etterfølgende praksis mht. sommerdrift, og stengningen av utløpet fra omløpstunellen, belastninger utover det som var forutsatt.

2.4.7 Mørkedøla og Gravdalen

Når det gjelder Mørkedøla påpekes det at realiteten her er en utvidelse av det regulerte området, som må antas å være kjerneområdet for vetoretten.

Dette anlegget frafører vann fra de (hittil uberørte) områdene som var forutsatt brukt som alternative oppvekstområder i Borgundkonsesjonen.

Det er ikke tilfredsstillende underbygget at slik fraføring er uten negative konsekvenser for fisken.

I tillegg kommer eventuelle temperatureffekter. Det antas jo naturlig at det vannet som fraføres her ellers ville bidratt til en høyere vanntemperatur i elva om sommeren.

Når det gjelder Gravdalen forstår vi det slik at det er uaktuelt å bruke dette kraftverket om sommeren, og at ØE er forberedt på å forplikte seg til ikke å gjøre det. Redusert sommertemperatur blir i så fall ikke et argument her.

LE er imidlertid opptatt av hvordan ytterligere økt vintertemperatur (som jo må forventes som en følge av bruk av Gravdalen) påvirker fisken, herunder for eksempel klekkesidspunkt.

2.4.8 Bevisste «endringer» i, og avvik fra, forutsatte vannføringskrav

Ved utbyggingen av Stuvane kraftverk ble målepunktet for den pålagte minstevannføringen, som angitt ovenfor, flyttet flere kilometer nedover elva – til Båthølen (nedstrøms Stuvane kraftverk).

Dette medførte i realiteten at minste vannføringen for den aktuelle strekningen (mellom det gamle utløpet og Stuvane) ikke lenger ble gjenstand for overvåkning/kontroll.

I tillegg kommer, som angitt, at man først senere, etter det vi forstår etter krav fra LE, skjønnsmessig øket det praktiserte minste vannføringskravet i Båthølen.

Konsekvensen av dette er at man i praksis har vært i brudd med de opprinnelig avtalte minste vannføringsvilkår (for så vidt gjelder strekningen fra utløpet av omløpstunellen til Stuvane) når målingene på Selthun har vært lavere enn ca. 10 m³/sekund mellom september og vårfloppen. Omfanget av disse antatte bruddene bør utredes og vurderes i forbindelse med en vilkårsrevisjon.

Også uavhengig av det som er angitt i forrige avsnitt gjelder tilsvarende (som i forrige avsnitt) i alle situasjoner hvor vannføringen i Båthølen har vært lavere enn ca. 11 m³/sekund (vi forutsetter da et normalt minimumstilsig for strekningen fra gammelt til nytt målepunkt på 1 m³/sekund – men dette må kontrolleres).

Dette siste innebærer eventuelt at man i en periode etter flyttingen av målepunktet praktiserte et minste vannføringskrav som ligger ca. 10 % under det som følger av Lærdalsavtalen og de opprinnelige konsesjonsvilkårene. Dette medførte også at man i denne periodene også har unnlat å rapportere de mindre avvikene, fordi det formelle kravet (på 10 m³/sekund) ikke ble justert når målepunktet for pålagt minste vannføring ble flyttet.

Det er, uavhengig av ØE's praksis, ikke tvil om at det samlet sett, også utover de «hendelsene» som adresseres i punkt 2.4.9, har vært avvik fra minste vannføringskravene i Lærdal.

2.4.9 Andre avvik fra vannføringskravene

Lærdalsavtalen og konsesjonsvilkårene inneholder, som angitt i punkt 2.4.3, blant annet også krav om at alle produksjonsendringer skal gjennomføres med «myke overganger».

Etter det ØE opplyser praktiseres dette i prinsippet også ved opp og nedkjøringen av Stuvane, slik at endringene i vannføringen også da, både på Selthun og i Båthølen, skal holdes «myke», i samsvar med de selvpålagte begrensningene. Dette virker å være i samsvar med en rimelig forståelse av vilkårene.

Som generelle begrensninger for hvor raskt man kan foreta andre endringer enn de «forbudte» døgnreguleringene (se punkt 2.4.3) virker det oppgitte, praktiserte regelverket å være ganske gjennomtenkt.

Når man går gjennom de historiske målingene av vannføringen ser det imidlertid ut som om man ganske ofte har fraveket begrensningene, og at man også, over tid, har hatt en rekke ukontrollerte dropp til nivåer langt under minste vannføringskravene.

LE har bedt om at ØE lager en matrise som viser disse hendelsene, med angivelse av tidspunkter, faktisk utvikling, varighet, årsaker mv.

Så langt har ØE opplyst at mange av (de fleste?) registrerte endringer (som kan se ut som avvik) skyldes feil ved de aktuelle målerne, og derfor ikke speiler aktuelle faktiske forhold (og at dette (at det er en målerfeil) vil kunne leses ut av de øvrige, samtidige målingene).

LE har fastholdt at man ønsker en oversikt over alle slike hendelser, herunder hvilke som skyldes målerfeil (og hva slags målerfeil). LE regner med å motta slik oversikt etter hvert, og at denne vil bli nyttig i forbindelse med revisjonen.

Det har (selv om vi legger til grunn at de fleste måleravvikene skyldes målerfeil) vært flere avvik fra minstevannføringskravene, og avvik fra kravet om myke overganger, over årene, herunder større ukontrollerte og raske vannføringsreduksjoner til nivåer langt under gjeldende minstevannføring (siste gang høsten 2023).

LE er kjent med forskningen som belyser de økologiske konsekvensene av slike hendelser, og det synes åpenbart at denne type regulerings effekter har bidratt til å holde produksjonen av ungfisk og akvatiske insekter på et sub-optimalt nivå gjennom flere tiår.

Det er overordnet viktig å unngå slike hendelser i fremtiden. Hvordan man skal unngå dette må adresseres i en revisjon.

2.5 Andre forhold som må hensyntas i revisjonen

2.5.1 Reduserte flommer – økt sedimentering

Kraftutbyggingen medfører at flommene i elva har vært redusert. Dette har bidratt til betydelig økt sedimentering, noe som over tid påvirker hele den akvatiske insektfaunaen, rognen i grusen og ungfiskens oppvekstmuligheter i elva.

Årsakene er godt kjent i fagmiljøene, og de er forårsaket av at finkornede sedimenter tetter igjen elvegrusens hulrom. Disse hulrommene utgjør det viktigste livsrommet for hele artsmangfoldet i elvas økosystem, og dermed også elvas produksjonsevne. På sikt etableres et hardt og lite eroderbart toppsjikt i elvegrusen, som over tid medfører en tilnærmet permanent forringelse av elvas naturlige produksjonsevne.

I forbindelse med utbyggingen i Stuvane ble økte krav til minstevannføring (som nevnt ovenfor) drøftet som et mulig nytt vilkår. Man endte i stedet opp med at det skulle etablere flere terskler i elva.

Den såkalte Miljødesignrapporten (**Vedlegg 8**) konkluderer nå med at tersklene i elva utgjør en utfordring, fordi de i følge rapporten bidrar til ytterligere økt sedimentering/reducerer elvas evne til å transportere finstoff videre ut i sjøen. Dette tilsier eventuelt at forholdene (med hensyn til sedimentering) kan ha blitt forverret som en følge av de tersklene som ble besluttet etablert i tilknytning til Stuvane-utbyggingen.

LE er usikker på om de løsninger som man konkluderer med i Miljødesignrapporten er riktige, og/eller om man der tar tilstrekkelig hensyn til andre forhold. Etterfølgende vurderinger og simuleringer, blant annet basert på den 3D-modell som foreligger, synes å bekrefte at det er grunnlag for tenksomhet i forhold Miljødesignrapportens konklusjoner.

Det synes uavhengig av dette å være enighet om at noe må gjøres for å stanse den negative utviklingen når det gjelder økt deponering av finsedimenter i elva, herunder om at det er behov for utprøving av alternative virkemidler – se punkt 2.5.3 nedenfor om Pilotprosjektet.

2.5.2 Tynjedalen

Økt sedimentering pga. reduserte flommer kommer i tillegg til den naturlige sedimenteringen i elva, herunder den helt ekstraordinære sedimenteringen som er kommet fra Tynjedalen de siste 10 årene.

Det vises her til Vedlegg 8, og til de vedlagte rapporter fra henholdsvis Norconsult AS og Skred AS (**Vedlegg 9 og 10**).

Det synes å være enighet om at man må forvente at store mengder finstoff de neste årene vil bli transportert ut i hovedelva ved Voll bru og bli deponert på den 10 km lange elvestrekningen derfra og ned til utløpet i Sognefjorden, med mindre det gjennomføres tiltak i Tynjedalen for å hindre dette.

Det synes også å være fare for mer erosjon (i tillegg til erosjon og utrasing i 2014 og 2022) fra deponiet til Statens veivesen (SVV) i Tynjedalen.

LE har tidligere søkt NVE om penger til å utrede forholdene i Tynjedalen, men søknaden ble avvist.

Det opplyses i denne sammenheng at det også pågår en rettssak mellom LE og SVV, der LE krever at SVV må ta ansvar for å sikre deponiet og elveløpet i Tynjedalen, slik at ny massetransport begrenses. Saken er, for så vidt gjelder kravet om tiltak i Tynjedalen, basert på at deponiets plassering og de arbeider som er utført i elveløpet i forbindelse med reparasjon av deponiet, er hovedårsaker til behovet for tiltak.

Det pågår også, foreløpig for LE's regning, i regi av AquaLife R&D AS, en undersøkelse av betydningen av forholdene i nedre elv for reproduksjonen i elva. Det fastslås i den foreløpige rapporten fra dette prosjektet (**Vedlegg 12**) at elva nedstrøms Voll bru er viktig for den samlede produksjonen av fisk i elva.

LE har også, bedt Multiconsult AS om å vurdere behovet for tiltak i Tynjedalen. Dette har blant annet resultert i en bekymringsmelding fra Multiconsult til NVE (**Vedlegg 12**). Vi vedlegger også kopi av en presentasjon utarbeidet av Multiconsult (**Vedlegg 13**), der man blant annet konkluderer med at det vil være nødvendig å plastre store deler av elveløpet i Tynjedalen med storstein, hvis man skal hindre slik erosjon og massetransport som ellers fryktes.

Forholdene i Tynjedalen er, som det fremgår av vedleggene 10 til 14, vurdert å utgjøre en betydelig risiko for at Lærdalselvas kapasitet til å produsere akvatiske insekter og ungfish blir ytterligere forringet.

I tillegg er det påpekt en sikkerhetsrisiko knyttet til kraftverkene i Tynjedalen og tilhørende infrastruktur, og for at økt tilførsel/deponering av sedimenter til Lærdalselva vil medføre økt flomrisiko ned mot Lærdalsøyri.

LE har så langt møtt liten forståelse, både hos SVV og konsesjonærene, når det gjelder finansiering av det videre arbeidet med utredning (og eventuell gjennomføring av tiltak) i Tynjedalen. LE frykter at utsettelsene med å gripe fatt i dette vil få store konsekvenser både for elvas økosystem, produksjon av laks og sjørret, og samfunnssikkerhet.

NVE umiddelbare reaksjon på bekymringsmeldingen (Vedlegg 12) er (i skriv av 18.03.2024) at det er deponieier og kraftselskapet som eventuelt må ta ansvar for å hindre skader på sine anlegg. Siden disse så langt har avvist ansvar for å gjennomføre tiltak er det usikkert hvordan prosessen har blitt videre, med mindre NVE selv likevel tar ansvar (for å ivareta overordnede interesser) eller pålegger noen å ta ansvar (hvis man har hjemmel til det).

Hvis ingen griper fatt i forholdene i Tynjedalen tidligere, vil det være naturlig at man i forbindelse med en eventuell revisjon forsøker å løse denne utfordringen.

2.5.3 Pilotprosjektet og plan for opprydding

Det er bred faglig enighet om at det er nødvendig å «reparere» elva. Etablerte elvemasser med høyt innhold av finkornede sedimenter må fjernes/renses. Hvis man skal redusere sedimenteringen/unngå ny sedimentering må man også få redusert den løpende sedimenteringen av slikt finstoff i elvebunnen.

Det er, med ca 3.5 MNOK i støtte fra NVE, satt i gang et «Pilotprosjekt», med Kommunen som prosjekteier, ØE og LE som samarbeidspartnere, og Multiconsult som ansvarlig for gjennomføringen.

Pilotprosjektet skal prøve ut forskjellige tiltak som er aktuelle i forhold til å reparere de allerede foreliggende sedimenteringsskader i elva, og redusere fremtidig sedimentering/øke massetransporten i elva. Aktuelle tiltak er blant annet:

- Justering av terskler
- «Ripping»
- Fjerning av løsmasser (eventuelt løpende)
- «Rensing» av elvebunnen (for eksempel ved utgraving, utsortering av finstoff og tilbakeføring av steinmasser etc.)

Pilotprosjektet har inntil nylig vært satt på vent pga. forholdene i Tynjedalen og manglende tilleggsfinansiering. Prosjektet forventes nå satt i gang igjen i løpet av våren 2024 – med et justert innhold (utvidet som en følge av «finansieringsgaranti» fra ØE), og tilpasset risikoen for erosjon av nye masser fra Tynjedalen). Man vil over tid søke kostnadene her, eller deler av disse, dekket av SVV.

Det er et prekært behov for også å komme i gang med den videre oppryddingen i hovedelva. Gjennomføring av Pilotprosjektet (erfaringer med de tiltak som planlegges testet i prosjektet) er et nødvendig første skritt.

Det må dernest/eventuelt delvis i parallell med Pilotprosjektet, legges en plan for hele elva, både mht. opprydding, etablering av forbedret transporteringssevne, og løpende vedlikehold. Det vil også her være naturlig å søke kostnadene (utredning og gjennomføring) delvis finansiert av SVV (sammen med regulantene), men i den krav om dette ikke fører frem må tiltak og kostnader adresseres i en eventuell revisjon.

2.5.4 Tap av kiler og manglende oppfølging av mulighetene for etablering av nye oppvekstområder

Kiler og sideelver har historisk representert viktige gyte og oppvekstområder, spesielt for sjørørret.

Kilene har i stor grad fått forringede økologiske funksjoner. Årsakene er sammensatte, flere er fylt igjen av grunneiere, noen har grodd igjen, noen har mistet tilgang til års-sikker vannføring.

Sedimentering har også vært et problem på anadrom strekning i sideelvene (f.eks Kuvelda). Sedimentering i samløpsområdene mellom sideelver og hovedelv får et større omfang som følge av elvas reduserte evne til å «spyle» ut sand, grus og stein som føres nedover sideelvene. Slike endringer kan redusere tilgangen til sideelvene for gytemoden sjørørret, fordi samløpsområdet utvikler ei unaturlig vifte med sedimenterte masser, slik at utløpet forgreiner seg på flere grunne løp.

Flere sideelver (for eksempel Senda og Rossdalen) har betydelig potensial som oppvekstområder for ungfish (forutsatt at helårsvannføring etableres), som i dag ikke er utnyttet. Tilsvarende gjelder området ovenfor Heggfoss.

Selv om man nå har restaurert enkelte kiler (i hovedsak med finansiering fra ØE), medfører passiviteten i forhold til ovenstående i realiteten en vesentlig reduksjon av produksjonen i elva.

2.5.5 Andre prosjekter i elva

Forholdene i elva er i konsesjonsperioden også påvirket av flere uavhengige utbygginger av småkraftverk, nye elveforbygninger, redusert vegetasjon langs elva, økt ferdsel langs elva, og endre tiltak i og omkring elva. Samlet medfører disse tiltakene enda mere vann i rør, reduksjon av naturlige oppvekstområder, negativ næringsutvikling og andre forstyrrelser.

2.5.6 Negativ utvikling i fjorden og havet

Når man skal vurdere behovene for tiltak i en revisjon må man også se på hvordan andre relevante forhold (uten tilknytning til elva) har utviklet seg.

Det vises her for eksempel til at ordningen med nasjonale laksefjorder er innrettet for generelt å begrense skadeomfanget fra oppdrettsnæringen, herunder økt påslag av lakselus, genetisk forurensning fra rømt oppdrettslaks som gyter sammen med villaks, konsekvenser på fjordøkosystemene ved bruk av avlusningsmidler og utslipp av organisk avfall fra anleggene.

Hvis situasjonen for laksen har utviklet seg negativt over tid, tilsier det generelt, selv om deler av problemet ligger utenfor vassdragskonsesjonærenes kontroll- og ansvarsområde (og omvendt), at vilkårene for begge næringer skjerpes, uten at det tas frem millimetermål mht. om den ene eller andre næringen tillegges mere ansvar enn det som vedkommende sitt bidrag til problemet tilsier.

Dersom trusselfaktorene i fjord- og havsystemene, eller elva, ikke reduseres tilstrekkelig, skaper dette, logisk sett, uavhengig av årsak, et behov for enda strengere krav til å optimalisere produksjonen av smolt i elvesystemene (og omvendt). Hvis det ligger innenfor det som kan betegnes som økonomisk rimelig, og antas effektivt, er det at deler av problemet kanskje skyldes «andre forhold», ingen grunn til å begrense tiltakene, hverken i elva eller fjorden.

Her må man etter LE's syn se det store bildet. Man må gjøre det som kan virke positivt, både i elva og i fjorden. Inntil man har en tilfredsstillende situasjon, bør man kreve mere, både av vannkraft- og oppdrettsnæringen.

2.6 Kategorisering av årsakene til dagens situasjon – og betydningen av dette

2.6.1 Innledende merknader

Som det fremgår av ovenstående, kan årsakene til den negative utviklingen for fisken og fisket overordnet deles i to hovedkategorier:

- A. Forhold som avviker fra det som var forutsatt ved konsesjonsbeslutningene, og som skyldes tiltak, aktivitet og/eller passivitet fra regulantenens side – til dels i strid med avtalte/besluttede vilkår – se punkt 2.4
- B. Forhold som representerer forventet negativ utvikling som en følge av reguleringen, og forhold som ligger klart utenfor regulantenens kontroll – se punkt 2.5

Når man skal se på mulighetene for forbedringer, og skal fastlegge hvilke vilkår som skal gjelde fremover i tid, må man selvsagt se helhetlig på situasjonen, i prinsippet uavhengig av årsakene. Spørsmålet er, uavhengig av denne kategoriseringen, hva som er behovet for endringer/tiltak.

Kategoriseringen ovenfor har likevel betydning, også for revisjonen:

- Regelverket knyttet til revisjon tar utgangspunkt i det som rettslig sett gjelder i dag, som et «nullpunkt» for revisjonen.
- Når man vurderer hva som kan/skal besluttes om fremtiden er det forutsatt at de nye vilkårene samlet sett ikke skal medføre «økte belastninger» på miljøet (i forhold til dette «nullpunktet»).
- Det er til dels også særskilt regulert at man kan/skal pålegge nye vilkår som belaster regulantene utover dette «nullpunktet».

Det sier seg da selv at det blir viktig å fastlegge «nullpunktet» mere presist – se punkt 2.6.2.

Kategoriseringen har også betydning for hvilke vilkår som med rimelighet kan/bør pålegges regulantene.

- Når det gjelder de forholdene som faller i gruppe A har regulantene gjennomgående hatt økonomiske fordeler av disse, utover det som var forutsatt ved konsesjonstildelingen.
- De samme forholdene har påført fisken/fisket skade.
- I en del av disse tilfellene kan regulantene også bebreides for at man forsettlig eller uaktsomt har fraveket det som følger av konsesjonsvilkår eller avtale.

Når nye vilkår skal fastlegges er det, hvis behovene knyttet til fisken/fisket tilsier det, ikke urimelig at nye vilkår også representerer et oppgjør for historien, gjerne som en markering av at det ikke skal lønne seg å utfordre avtaler og vilkår på urimelig vis – se punkt 2.6.3.

2.6.2 Man må, ved eventuell revisjon i Lærdal, først etablere hva som er en riktig forståelse av dagens vilkår – hva er «nullpunktet» for revisjonen

Det vises til St.prop. 32, fra side 72 (vår utheving):

*Beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag og lakseffjorder skal sikre villaksen en særlig beskyttelse. Regimene åpner likevel for nye tiltak og aktiviteter dersom disse ikke medfører økt risiko for de laksebestandene som skal beskyttes. **Regimene bygger derfor på den grunnleggende forutsetningen at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen.** Beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag skal sikre at det ikke gjennomføres nye tiltak som kan være til nevne-verdig skade for laksen.*

Det vises også til at det i Lærdalselva, i tilknytning til eventuell revisjon, er åpnet for at det kan/skal stilles vilkår som medfører redusert kraftproduksjon, og til at man tilsvarende har foreskrevet ytterligere vilkår hvis fisket er blitt forringet som en følge av reguleringen.

Det som er angitt ovenfor medfører helt konkret at man, ved eventuell revisjon, med dagens regulering som utgangspunkt

- skal sikre at det ikke gjennomføres nye tiltak som kan være til nevne-verdig til skade for laksen; og
- skal sikre at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen».

Når «nullpunktet» fastlegges må man ta utgangspunkt i det som rettslig sett følger av vedtakelsen av de historiske konsesjoner og tillatelser. At regulanten over tid i praksis har gått utover det som følger

av avtaler og konsesjoner, skal selvsagt være uten betydning. Det innebærer at man ved revisjonen må ta stilling til om det som praktiseres avviker fra det som egentlig følger av gjeldende vilkår.

LE krever, uavhengig av eventuell rettslig forfølgelse, at man ved en revisjon i Lærdal baserer seg på et riktig startpunkt. Helt konkret mener LE blant annet at utgangspunktet skal anses for å omfatte følgende:

- a. Det er avtalt et tak for maksimal produksjon i Borgund på 24 m³/sekund i Borgund.
- b. Det skal ikke gjennomføres stadige, planmessige tilpasninger til forventede kortsiktige prissvingninger i markedet. Dette omfatter for eksempel:
 - Daglige tilpasninger til forventede prisendringer morgen og ettermiddag/kveld
 - Ukentlige tilpasninger til forventede prisendringer fredag ettermiddag/kveld og søndag kveld/mandag morgen (og tilsvarende tilpasninger i forbindelse med mekedager, høytider etc.)
 - Deltakelse i reguler-markedet

(I den grad avvik fra dette avtales/aksepteres må det uansett anses som et avvik fra «nullpunktet» i favør av regulantene (som det eventuelt skal kompenseres for)).

- c. Stengningen av muligheten for å tilføre vann fra omløpstunell til elva på Børkjo medfører at vilkårene for Borgundkonsesjonen ikke kan oppfylles. Luken må reetableres.
- d. Det gjelder krav om minstevannføring på 10 m³/sekund på Børkjo fra 1. september til vårfloppen.
- e. Pumpekapasiteten til Øljesjøen er i Borgundkonsesjonen forutsatt å være på 16 m³/sekund. (I den grad kapasiteten er større må dette uansett (selv om regulantene ikke kan bebreides for noe) anses som et avvik fra forutsetningene i favør av regulantene).
- f. Borgund skulle ha vært etablert som anadrom strekning for mange år siden, herunder skulle nødvendige kostnader/forpliktelser vedrørende følgende allerede vært besluttet og pådratt:
 - Kostnader for å lette opp- og nedgang for laksen (se punkt 3.2)
 - Nytt moderne klekkeri, tilpasset dagens krav mht kapasiteter, kompetanse genteknologi etc. (se punkt 3.1)

Hvis slike tiltak besluttet i forbindelse med en revisjon kan de følgelig ikke krediteres regulantene som positive bidrag utover «nullpunktet». Investeringene skulle jo for lengst vært gjennomført.

- g. At produksjon i Stuvane om sommeren forutsetter vannføring på 40 m³/sekund skal anses å være en del av «nullpunktet»/konsesjonsvilkårene (i den grad avvik avtales/aksepteres må det uansett anses som et avvik fra forutsetningene i favør av regulantene (som det eventuelt skal kompenseres for))
- h. Mørkedøla anses ikke godkjent/gjennomført (i den grad avvik avtales/godkjennes må det uansett anses som et avvik fra forutsetningene i favør av regulantene)
- i. Gravdalen anses ikke godkjent/gjennomført (i den grad avvik avtales/godkjennes må det uansett anses som et avvik fra forutsetningene i favør av regulantene)

Utgangspunktet for vurderingen av «nullpunktet» er som angitt også generelt at summen av tiltak og belastninger ikke har medført økt risiko for villaksen. Det medfører at man også generelt må se på om de forholdene som er nevnt i punkt 2.5 i sum har medført endringer som det må/skal kompenseres for, herunder nye konsesjoner til regulantene (som Stuvane) eller andre (diverse småkraftverk etc.), forholdene i havet og fjorden etc.

At ovenstående utgjør utgangspunktet for eventuell revisjon betyr ikke nødvendigvis at LE vil motsette seg vilkår, avtaler eller praksis som medfører avvik fra dette.

Det vil imidlertid innebære at vilkår, avtaler, og praksis som avviker fra dette, skal regnes som endringer i favør av regulantene i forhold til den historiske situasjonen, og tilsvarende i disfavør av fisken og fisket, når man samlet skal vurdere om effekten av nye vilkår representerer en endring i forhold til dagens situasjon.

Som utgangspunkt skal derfor alle slike avvik kompenseres gjennom andre tiltak, slik at man samlet sett oppfyller den grunnleggende forutsetningen om at summen av endringer skal medføre redusert risiko for fisken.

2.6.3 Avvikene fra forutsatt situasjon har historisk medført økte belastninger på fisken og fisket i forhold til det som har vært forutsatt – og betydelige økte inntekter og reduserte kostnader for regulantene. Merverdiene bør komme elva til gode.

For konsesjonærene har kraftutbyggingen i Lærdal vært et økonomisk eventyr. Investeringene er for lengst nedbetalt. Den samlede verdien av kraftanleggene i Lærdalsvassdraget antas i dag å være på mange milliarder kroner (som regulantene kan realisere hvis man ønsket det).

Virkeligheten for miljøet, og fisket, er motsatt. Store verdier er gått tapt. Ytterligere risiko for tap foreligger. Det har følgelig vært, og er, en stor skjevhet når det gjelder byrdefordelingen mellom de ulike brukere av vannet i Lærdalsvassdraget. Balanse i regnskapet forutsetter at dette utjevnes gjennom nye vilkår ved en revisjon.

I dette tilfellet er det, ved en revisjon, få grunner (rimelighetsmessig eller økonomisk) til ikke å fastlegge nye vilkår som er belastende for regulantene utover «nullpunktet» (se punkt 2.6.1).

Det er i denne sammenheng viktig at begrensningene i adgangen til å belaste regulantene med nye vilkår primært er satt for å beskytte samfunnets interesser knyttet til kraftproduksjonen (og ikke regulantenes interesse i å beholde overskudd utover det som rimelig kan forventes).

Det er, uavhengig av om konsesjonærene konkret kan bebreides (for annet enn eventuell passivitet) rimelig å synliggjøre og hensynta de historiske tap, besparelser og merinntekter, når vilkårene for fremtiden vannkraftvirksomhet i Lærdal skal fastsettes.

LE har foreløpig ikke gjennomført beregninger av verdien av avvikene for regulantene, men det dreier seg utvilsomt om betydelige beløp. LE har nå engasjert eksperter til å foreta relevante beregninger, og vil komme tilbake til dette.

Når det gjelder den økonomiske negative betydningen for fisken og fisket er denne vanskeligere å si noe presist om. Et mulig startpunkt er kostnadene knyttet til de tiltakene som nå er aktuelle.

- For LE og LE's medlemmer vil det, hvis man ikke oppnår gode løsninger gjennom nye avtaler og revisjon, være aktuelt å søke erstatning basert på at regulantene må avgi verdien av avvikene, alternativt basert på at regulantene må erstatte verdien av tapt fiske (herunder tapene som følge av stengningen av laksefisket).

Behovet for ekstraordinære investeringer i elva er stort på kort sikt. Det vil det ikke være urimelig at regulantene pålegges vilkår som sikrer muligheter for betydelige ekstraordinære tiltak i en overgangsfase.

Forhandlinger/revisjon bør medføre etablering av en «reserve» (et betydelig fond – og regler for anvendelsen av dette?) som sikrer muligheter for oppfølging av elva og fisken i fremtiden.

I tillegg vil det være behov for ekstraordinær, ny revisjon av vilkårene, hvis nye vilkår ikke gir umiddelbare resultater.

3. Foreløpig, overordnet liste over konkrete utredninger som bør inngå i revisjonsarbeidet.

3.1 Innledende merknader

Det er, som angitt i punkt 2.1, og som det fremgår av vedleggene her, over tid gjennomført betydelig kunnskapsinnhenting knyttet til Lærdalsvassdraget, blant annet fra uavhengige faglige eksperter som oppsummerer faktiske forhold og/eller foretar forskjellige vurderinger knyttet til forholdene i elva. Det vises i denne sammenheng igjen til vedleggene til dette innlegget, og til de dokumenter som disse i sin tur refererer til.

På en del punkter gjenstår det likevel å gjennomføre avsluttende faglige vurderinger før tiltak/vilkår kan/bør besluttes.

I forbindelse med en revisjon bør man i hvert fall gjennomføre uavhengige utredninger/prosjekter som angitt i følgende underpunkter.

3.2 Kultivering

3.2.1 Videre utredning av kultivering i Lærdal

Man forventer som angitt i løpet av kort tid å få en anbefaling fra det såkalte Kultiveringsprosjektet (se ovenfor). Anbefalingen forventes blant annet å ville resultere i en anbefaling av kultivering innenfor angitte rammer, herunder i Borgund, i en overgangsperiode.

I kultiveringsundersøkelsen har man fokusert på laksen. I forbindelse med eventuell revisjon må man også undersøke behovet for kultivering knyttet til sjøørreten. Begrunnelsen for kultivering på laks er i hovedsak knyttet til bestandsutviklingen og det trusselbildet som det er redegjort for i dette kravet. Når det gjelder sjøørreten, synes det å være et tilsvarende trusselbilde.

En revisjon må sikre nødvendige fremtidige fasiliteter, og sikre at gjennomføring av forutsatt kultivering kan skje på aller beste måte.

For å kunne stille adekvate vilkår (i forhold til å sikre finansieringen av slik kultivering), må man, dersom dette ikke løses gjennom avtale, utrede hva som i detalj skal sikres gjennomført. Det må i forbindelse med revisjonen gjøres en faglig vurdering av hvordan dette kan/skal/bør skje, herunder i forhold til ørreten.

Slike vurderinger vil være nødvendig for å kunne beskrive regulantenes forpliktelser på adekvat måte (mht. fysiske tiltak, organisering, finansiering etc.) i nye vilkår.

3.2.2 Nytt klekkeri og settefiskanlegg i Lærdal

LE er opptatt av at kultivering skal skje på en måte som i størst mulig grad begrenser fryktede negative effekter. Den må gjennomføres på en slik måte at den styrker den genetiske bredden i elva, og slik at man løpende søker ny kunnskap som sikrer mulighet for tilpasning til situasjonen til enhver tid.

Klekkeriet i Lærdal ble bygget av Østfold i samsvar med opprinnelige vilkår og Lærdalsavtalen. LE forestår driften basert på avtale med ØE (som eier anleggene). Klekkeriet i Lærdal er ikke lenger tidsmessig, hverken mht. fasiliteter, sikkerhet eller drift. Det burde, som angitt, vært oppgradert for lange siden.

Det må nå etableres et moderne klekkeri og settefiskanlegg, med tilstrekkelige fasiliteter, utstyr og kompetanse for å kunne gjennomføre kultivering på aller beste måte, og med full løpende genetisk kontroll.

I forbindelse med dette bør det også etableres tilfredsstillende fasiliteter for også å gjennomføres løpende relevante forskningsprosjekter. Siktemålet må være at forskning basert på det som gjøres i Lærdal skal gi økt kunnskap om hvordan kultivering skal/bør/kan gjennomføres i de tilfellene der slike tiltak anses nødvendig, for å begrense eventuelle negative effekter, og for å utnytte eventuelle positive muligheter.

Slikt klekkeri og settefiskanlegg, og driften av dette, må planlegges utfra hvilke krav som forventes stillet til slike fasiliteter i fremtiden, og til de krav som stilles til driften/innhold (se punkt 3.2.1), hensyntatt de hensyn som tilsier begrenset kultivering.

Det kan tenkes at det raskt avklares med regulanten at slikt nytt klekkeri vil bli etablert og drevet på avtalt frivillig grunnlag, under henvisning til de opprinnelige vilkår.

Hvis dette ikke skjer, må det, i forbindelse med revisjonen, pålegges etablering av slikt klekkeri og settefiskanlegg. Det må i så fall gjennomføres et eget prosjekt for å og lage en faglig forankret kravspesifikasjon for slikt nytt klekkeri/forskningscenter, mht. lokasjon, kapasiteter, fasiliteter, teknologisk utstyr, vannkvaliteter osv. Konkret prosjektering og driftsplanlegging, og budsjetter for etablering og senere drift, bør inngå i prosjektet. LE og regulanten bør delta i arbeidet.

3.3 Tilrettelegging for opp- og nedvandring

Det er allerede gjennomført et eget prosjekt «Oppstrøms Sjurhaug» som blant annet ser på potensialene for produksjon i dette området, og på hvilke tiltak som bør/kan gjøres for å lette fiskens opp- og nedgang gjennom områdene (kopi av rapport fra dette prosjektet vedlegges som **Vedlegg 14**).

De tiltak som beskrives her burde vært gjennomført for lenge siden, utfra at utvidelsen av anadrom strekning (og tilknyttede tiltak for å sikre effekten av dette) skulle vært gjennomført løpende siden 70-tallet.

LE mener her at det må stilles vilkår om at konsesjonærene skal gjennomføre og bekoste alle de tiltak som vurderes/foreslås i denne rapporten, med mindre det påpekes avgjørende, faglige grunner til ikke å gjennomføre bestemte tiltak.

Dette inkluderer blant annet forbedringer av eksisterende, samt bygging av nye, fisketrapper, herunder i Heggfoss. Slike tiltak er nødvendige for, over tid, å optimalisere naturlig reproduksjon hos laks og sjøørret i disse områdene, og dermed gradvis kompensere for behovet for midlertidig kultivering.

I den grad det i tilknytning til noen av tiltakene som foreslås er behov for nye faglige vurderinger før man stiller vilkår om gjennomføring (faglige og/eller økonomiske), bør uavhengige faginstanser engasjeres til nødvendige utredninger i forbindelse med revisjonen.

Tilsvarende behov for nye vurderinger gjelder prosjektering/planlegging av det enkelte tiltak.

3.4 Temperaturtiltak

Økt temperatur i vekstsesongen gir som utgangspunkt raskere vekst hos ungfisk, og for akvatisk fauna og flora for øvrig.

Hvis gjennomsnittlig oppholdstid for ungfisk av laks og sjøørret i elva før utvandring reduseres som følge av tidligere smoltifisering, vil dette øke produksjonen, gitt at alt annet av påvirkningsfaktorer forutsettes likt.

Kraftutbyggingene har medført at mere enn 50 % av vannføringen i elva går gjennom rør, uten naturlig oppvarming i åpne elveleier gjennom vekstsesongen. Dette antas å medføre økt oppholdstid i elva før smoltutvandring.

Denne sammenhengen mellom vanntemperatur og smoltalder er godt dokumentert i nabovassdraget Fortunelva, der kaldt vann fra reguleringsmagasinet Skålavatn har medført 2 års forsinket smoltifisering i nedre del av elva (Rådgivende Biologer 2016).

Tilsvarende vil tapping fra magasiner vinterstid medføre økt temperatur, og redusert isdekning. Det er behov for å utrede nærmere om/hvordan dette påvirker klekking og andre forhold negativt i Lærdal.

Det bør derfor i forbindelse med en eventuell revisjon gjennomføres et eget temperaturprosjekt, som vurderer effektene av kraftvirksomheten på temperaturforholdene i elva nærmere, og (uavhengig av påvirkningen fra kraftvirksomheten) mulighetene for å påvirke temperaturen positivt for fisken og fisket.

Når det gjelder sistnevnte bør ambisjon være å identifisere alle tiltak som kan bidra til å forbedre temperaturforholdene på anadrom strekning, samt planlegge og kostnadsberegne hvert enkelt tiltak.

I prosjektet bør man blant annet se nærmere på følgende:

- Mørkedøla vil (når det eventuelt settes i drift) medføre redusert total vannføring mellom anlegget og Borgund kraftverk om sommeren, og temperaturendringer i dette området. Dette er det samme området som er forutsatt å skulle fungere som nytt gyte- og oppvekstområde etter åpningen av Svartegjel. Det må vurderes om det er behov for strengere vilkår knyttet til driften av Mørkedølaanlegget (som LE også har tatt forbehold om ikke å akseptere/nekte satt i drift (se ovenfor)).
- Endringer i kravene som begrenser sommerdrift i Stuvane, eventuelt i kombinasjon med krav om minstevannføring i elva på for eksempel 20 m³/sekund i perioden fra juni til 30. september.
- Effekten av eventuell utbygging av Gravdalen (som LE også har tatt forbehold om ikke å akseptere utbygget), hensyntatt forslåtte vilkår.
- Om man kan påvirke temperaturen i elva positivt gjennom tilleggsinvesteringer.

- Anlegg som gir mulighet for fleksibel tappedybde i de forskjellige magasiner (for eksempel «tappetårn»)
- Anlegg som øker fleksibiliteten mht. hvilket magasin man til enhver tid henter produksjonsvannet til Vasset fra.

Vurderingene bør munne ut i klare vurderinger av hvilke tiltak som anbefales gjennomført.

3.5 Tynjedalen

LE forstår Multiconsult og andre fagmiljøer som har vurdert forholdene i Tynjedalen slik at det er enighet om at det her ikke bare ligger en risiko for katastrofe, men en høy grad av sikkerhet for at denne vil materialisere seg. Det forventes, etter det vi forstår, at de neste store flommene i Tynjedalen vil føre store mengder finmasser ned i hovedelva, hvis det ikke gjennomføres tiltak som hindrer/begrenser dette.

LE arbeider som angitt løpende for å få SVV, NVE, Kommunen, ØE og andre til å ta behovene for tiltak i Tynjedalen på alvor. LE's muligheter for å betale Multiconsult og andre for å jobbe med disse spørsmålene (som uoppfordret burde vært tatt fatt i av de nevnte) er begrensede.

Det bør, dersom dette ikke løses på annen måte, være en del av arbeidet knyttet til en eventuell revisjon å utrede behovene for tiltak i Tynjedalen (og gjennomføre slike – se nedenfor).

At Tynjedalen ikke er utbygget av ØE er ikke noen grunn til ikke å inkludere situasjonen der i vurderingene av hvilke trusler Lærdalselva er utsatt for, herunder hvilke tiltak som bør gjennomføres (av konsesjonærene) for å beskytte fisken og øvrig liv i elva nedstrøms samløpet.

3.6 Sedimentering, Pilotprosjektet og plan for framtida

Man er, som angitt ovenfor, i ferd med å legge en revidert plan for Pilotprosjektet, for gjennomføring i 2024 og 2025.

Det må, i parallell med utredning (og gjennomføring) av tiltak i Tynjedalen, og i forlengelsen av/parallell med Pilotprosjektet, legges en konkret plan for opprydning i den resterende eksisterende sedimenteringen av Lærdalselva med sideelver. Det må konkret løses hvordan man i fremtiden skal sikre en fornuftig balanse mellom masser som tilføres elva, og elvas naturlige evne til å transportere masser ut (og/eller maskinelt fjerne masser fra elva).

Det er, hvis det ikke oppnås enighet om en avtalt løsning, nødvendig og naturlig at det inngår i arbeidet med en eventuell revisjon å vurdere hvordan dette best kan skje, og at det i reviderte vilkår konkret fastlegges krav til konsesjonærene om gjennomføring og finansiering av den plan som anbefales (i den grad finansiering ikke oppnås fra SVV gjennom avtale eller dom). Det forutsettes at LE/grunneierne involveres i dette arbeidet.

3.7 Kiler og sideelver

Reduksjon av flommer, passivitet i gyroperioden og andre forhold har, som angitt, medført at kilene i elva har grodd igjen, mistet helårsvannføring og dermed fått en redusert økologisk funksjon for fisken (spesielt sjørørret) og akvatisk fauna og flora. De siste årene har flere av kilene blitt restaurert, med finansiering fra ØE. Det gjenstår å restaurere et 20-talls kiler. Dette er spesielt viktig for å forbedre gyte- og oppvekstforhold for sjørørret.

Man har i tillegg, som angitt, identifisert muligheter for å etablere ytterligere oppvekstområder i tilknytning til sideelver (for eksempel Senda og Rossdalen) og oppstrøms Heggfoss. Det er også behov

for rehabilitering av den anadrome delen av Kuvelda, som ble flomsikret uten hensyn til akvatisk økologi etter storflommen i 2014.

LE mener også her at konsesjonærene må gjennomføre og bekoste restaurering av alle kiler knyttet til elva, og gjennomføre nødvendige tiltak for at de øvrige nevnte områdene blir optimalisert i forhold til den økologiske funksjonen de hadde før vassdraget ble regulert, med mindre det påpekes gode, faglige grunner til ikke å gjennomføre noen av de aktuelle enkelttiltakene (se nedenfor).

I den grad det i tilknytning til noen av de potensielle oppvekstområdene er behov for nye faglige vurderinger før man stiller vilkår om gjennomføring (faglige og/eller økonomiske) bør uavhengige utredninger (og prosjektering/konkret planlegging av tiltakene) gjennomføres.

LE ser også her for seg at det skal etableres en detaljplan for hva som skal gjøres, helt konkret med hvert enkelt område for å realisere mest mulig av dets økologiske potensiale. Det forutsettes at LE/grunneierne involveres i dette arbeidet.

Det er også her, hvis det ikke oppnås enighet om en avtalt løsning, nødvendig og naturlig at det inngår i arbeidet med en eventuell revisjon å vurdere hvordan dette best kan skje, og at det i reviderte vilkår konkret fastlegges krav til konsesjonærene om gjennomføring/finansiering.

3.8 Minstevannføringskrav

Det er naturlig at man i forbindelse med en revisjon gjør en uavhengig vurdering av om kravene til minstevannføring er i samsvar med dagens kunnskapsgrunnlag når det gjelder laksefisk i regulerte vassdrag. Det påpekes at krav og utforming av minstevannføringskrav har utviklet seg mye gjennom de siste tiår.

LE mener, uavhengig av den rettslige situasjonen, at det kunnskapsgrunnlaget som foreligger bekrefter behovet for de opprinnelig forutsatte restriksjonene (for eksempel som beskrevet ovenfor (men eventuelt tilpasset ny kunnskap og en samlet god løsning)).

Det bør i tilknytning til en revisjon også gjennomføres vurdering av de eventuelle positive effektene for fisken (oppvekst, gyting etc.) og fisket, av eventuelle økte/nye vannføringskrav, eventuelt i spesifikke områder/tidsrom (for eksempel gytetiden, fisketiden, etc.). Ved slike vurderinger må man dekke alle aktuelle hovedscenarier – for eksempel mht. prinsipper for justeringer av terskler og høler (se punkt 3.5 ovenfor).

Etter LE's syn er det behov for utvidede og oppdaterte krav til vannføring, herunder i fiskesesongen. Det må foretas justeringer/presiseringer som sikrer minstevannføring hele året.

Det bør gjennom revisjonen også sikres en miljø- og fiskebasert minstevannføring i fiskesesongen, med tilhørende slipp av kunstige lokkeflommer. Igjen vil LE påpeke at det er viktig å anvende kunnskapsfronten på dette området.

Tilsvarende bør man, under henvisning til at Stuvane er et vinterkraftverk, konkret vurdere hvilke eventuelle positive effekter det eventuelt vil kunne ha for fisken og fisket dersom sommerproduksjonen reduseres i forhold til det som har vært vanlig de siste årene.

Vurderingene bør munne ut i klare vurderinger av hvilke tiltak/vilkår som anbefales.

3.9 Døgnregulering etc.

Det er naturlig at det i tilknytning til en revisjon gjennomføres en grundig, uavhengig, faglig evaluering av miljømessige konsekvenser av slik døgnregulering som ØE praktiserer (i forskjellige perioder, og for forskjellige vannstander).

LE påpeker i denne sammenheng at det er godt kjent at raske vannføringsvariasjoner i regulerte elver gir skadeomfang på rogn, ungfisk, akvatiske insekter og øvrig liv (NINA temahefte 62; Miljøvirkninger av effektkjøring: Kunnskapsstatus og råd til forvaltning og industri).

3.10 Avvik fra avtalt minstevannføring, og avvik fra kravet om «myke overganger»

Det vises til punkt 2.4.9. Som det fremgår har det vært en del avvik (herunder ukontrollerte slike) fra de kravene som gjelder. Det antas at disse har påført fisken og fisket stor skade.

Det bør i forbindelse med eventuell revisjon gjennomføres en historisk kartlegging av slike hendelser (faktiske og feilmålte) og tilknyttede relevante fakta (hvis dette ikke allerede foreligger i adekvat form fra ØE's side).

På grunnlag av slik kartlegging bør det foretas en revisjon av hvilken betydning slike avvik har hatt/kan ha hatt for fisken og fisket, og gjennomføres en risikoanalyse for å klarlegge om og eventuelt hvordan virksomheten skal/må tilpasses for å eliminere/ redusere risikoen (hvordan kan slike dropp unngås i fremtiden, gjennom fysiske tiltak, omlegging av kraftverkskjøringen og/eller tilknyttede rutiner og/eller gjennom sanksjoner som sikrer automatisk minimumskompensasjon (og antas å ha preventiv virkning).

Det bør i tillegg foretas en vurdering av hvordan man kan sikre seg at målerfeil ikke forekommer – se punkt 3.13.

3.11 Vannføring i utvandringsperioden

I forbindelse med andre revisjoner har påvirkning på smoltutvandring vært et forhold man har ansett det kritisk å få belyst.

I Lærdal vet vi at vannføringsregimet i perioden 20. april-1. juni er kritisk for smoltutvandringen.

En revisjon bør omfatte en særlig vurdering av denne perioden, med fokus på om det er situasjoner/vannføringsendringer som man bør prøve å unngå i denne perioden.

3.12 Næringssalter og demningseffekt

Næringssalter er et vesentlig kriterium for produksjon av ungfisk, og det er i flere regulerte vassdrag vist tydelig sammenheng mellom regulering og produksjon. Det foreligger etter det vi vet ikke undersøkelser av dette i Lærdalsvassdraget.

Undersøkelser fra andre vassdrag har vist tydelig sammenheng mellom næringssalter og produksjon;

- Høyere vannføring i vinterhalvåret fører til økt utvasking av organisk materiale og vil forringe forholdene for bunndyr.
- Det er påvist lavere biomasse i slike elvestrekninger som f.eks. i Surna og Aurland.
- Det er kjent fra flere store innsjøreguleringer at en har fått en nedgang i primærproduksjonen etter noen år. Dette skyldes utvasking av næringssalter i

strandsonen og at en sterkt varierende vannstand vil føre til at strandsonen blir lite produktiv.

Slike system som nevnt i siste kulepunkt blir mer og mer lik næringsfattige arktiske innsjøer, der mesteparten av produksjonen skjer i de frie vannmassene. Dette vil si at systemene kan ha tapt mye av sin opprinnelige produksjon etter reguleringen. I de syv første årene etter reguleringen i Orkla var det for eksempel en kraftig økning i smoltproduksjonen, en økning som i stor grad er forklart ut fra reguleringsvirkninger: økt vintervannføring og næringstilførsel (Hvidsten et al. 1995, 2004). Langtidsutviklingen i smoltproduksjonen i Orkla etter dette har imidlertid vært nedadgående. Dette antas å ha sammenheng med redusert demningseffekt og dermed redusert næringstilførsel.

I forbindelse med eventuell revisjon bør det også undersøkes om det er utfordringer her, også i Lærdal, for eksempel ved gjennomføring av et måleprogram.

Om det har vært en demningseffekt i Lærdalselva, og denne effekten nå er borte, vil det sannsynligvis påvirke produksjonen av bunndyr og ungfisk negativt. Det må i så fall også vurderes om, og hvordan, man kan kompensere for dette.

3.13 Målinger, datatilgang kontroll og sanksjoner

Det bør i forbindelse med en revisjon også vurderes hvordan man best sikrer oversikt over om forholdene i elva endrer seg, og mulighet for å reagere på endringer.

Det bør i tilknytning til en revisjon avklares hva det er av interesse å måle i fremtiden – av hensyn til fisken og fisket, Det er behov for en særskilt faglig vurdering av dette.

Med dagens teknologi er det også mulig å tilrettelegge for løpende avlesning av data i sanntid, for eksempel i en «app-løsning» - med automatisk varsling av endringer. For sensitive data kan adgangen til disse begrenses, eller automatisk forsinkes.

Hvis dette ikke blir løst frivillig, ved avtale, bør det i forbindelse med en revisjon vurderes hvordan dette best kan løses, i samarbeid med regulantene, LE og andre interessenter.

I tilknytning til ovenstående bør det også etableres et historisk, digitalt, søkbart arkiv, der all relevant informasjon knyttet til elva er lagret. Hvis dette ikke løses ved avtale, bør eventuell revisjon også adressere hvordan dette bør løses, herunder hvordan arkivet skal følges opp/vedlikeholdes (og hvordan dette skal finansieres).

Løpende kontroll av at vilkår og avtaler faktisk overholdes, med mulighet for umiddelbar respons/retting, har vist seg å være en utfordring. Når det gjelder behovet for manuell oppfølging vises det til punkt 3.14. Slik oppfølging vil kunne effektiviseres i betydelig grad hvis det tilrettelegges for oppfølgingen gjennom etablering av slike digitale løsninger som beskrevet ovenfor.

Det forutsettes igjen at disse behovene vurderes (og at konkrete løsninger anbefales), i tilknytning til eventuell revisjon, dersom dette ikke løses frivillig.

Historisk har avvik fra vilkår og avtaler i liten grad fått konsekvenser for konsesjonærene. Dette skyldes til dels at vilkår har vært upresist formulert. Dette forutsettes løst i eventuelle nye vilkår (slik at det normalt ikke skal være grunnlag for tvil om hvorvidt det foreligger et avvik).

Det er imidlertid også en utfordring at det i liten grad foreligger enkle og tydelige konsekvenser knyttet til avvik fra vilkårene, som har preventiv effekt, og som sikrer at eventuelle sanksjoner kommer elva til gode (i stedet for å ha form av bøter til staten – som i realiteten reduserer de midler som er tilgjengelige for positive tiltak i elva).

Hvis det ikke oppnås frivillige løsninger bør en eventuell revisjon også omfatte en utredning av hvordan man best kan adressere dette på en måte som sikrer løpende kontroll, og rimelige sanksjoner/kompensasjon for skader, med preventiv effekt.

3.14 Løpende oppfølging

Det er behov for en løpende lokal oppfølging/kontroll av elva, herunder av at konsesjonærene faktisk oppfyller de vilkår som fastsettes, utover det som praktiseres av NVE og andre myndigheter.

Dette gjelder ikke bare vilkårene vedrørende kraftverkskjøring, men også vedlikehold av kiler, løpende oppfølging av ny sedimentering, klekkeri/kultiveringsvirksomheten, og løpende oppfølging av brudd på andre vilkår.

Det er også behov for løpende lokal kompetansebygging, og tilrettelegging for lokal oppfølging av løpende forhold (høringer, rettslige oppfølging av vedtak og avvik, og endringer som ikke kan forutses på revisjonstidspunktet). Det fremstår som rimelig at regulantene finansierer dette.

Det vises til at man i konsesjonen for Borgund etablerte et fiskeriråd, som skulle ha nærmere definerte oppgaver. Fiskerirådet er senere avviklet etter avtale. Kommunen var forutsatt å skulle tre inn i fiskerirådets oppgaver, men dette har ikke fungert.

Historien (som har tillatt elva og forfalle til dagens nivå) viser at det er helt nødvendig å etablere og finansiere en løpende oppfølging av elva – også mellom revisjonstidspunktene. LE ser for seg at LE tillegges slike oppgaver.

LE foreslår at man i forbindelse med en revisjon, hvis en rimelig løsning ikke avtales i mellomtiden, også skal utrede og beslutte hvordan slik oppfølging kan/skal sikres og finansieres (hvis en avtalt løsning ikke oppnås). LE ser for seg at konsesjonærene årlig dekker rimelige kostnader knyttet til slike oppgaver, gjennom betaling basert på budsjetter (og tilknyttet årlig godkjenningsprosedyre), eller gjennom betaling av et fast, indeksregulert beløp (som evalueres ut fra behovene med avtalte tidsintervaller).

3.15 Avsluttende merknader

LE forutsetter at listen over utredninger fylles ut etter behov, og regner selv med å fremme ytterligere forslag, herunder mht. presiseringer av ovenstående, etter hvert.

LE forutsetter at overvåkning og utredninger skal finansieres av konsesjonærene. Drift og oppfølging bør gjøres av personell med førstehånds kjennskap til elva og tilhørende problemstillinger.

Det forutsettes i tilknytning til eventuell revisjon etablert en omforent, uavhengig referansegruppe med god faglig og bred kompetanse, som skal forestå den detaljerte mandatutforming, tildelingen av utredningsoppdrag, kommunikasjon med de utvalgte utredere og evaluering av mottatte utredninger. Hensikten er å sikre faglig kvalitet i avveininger og beslutninger gjennom disse prosessene.

Det forutsettes at alle involverte får anledning til å kommentere på utformingen av mandater og tildelingen av oppdrag.

4. Foreløpig liste over vilkår som bør besluttes:

4.1 Innledende merknader

Man må i en eventuell revisjon utnytte eksisterende kunnskapsgrunnlag vedrørende optimalisering av miljøforhold for laksefisk i regulerte vassdrag også i Lærdal.

Det er også et sterkt behov for at utformingen av de vilkår som stilles i en revisjon, både generelt og i Lærdal spesielt, tilpasses dagens realiteter, behov og muligheter, i større grad enn det som er vanlig, herunder:

- Nye tekniske muligheter for løpende målinger og digital formidling av disse
- Nye tekniske muligheter for lagring og tilgjengeliggjøring av historiske data
- En tydelig utvikling i retning av økte interessekonflikter mellom regulantenenes økonomiske interesser, og miljø og fiske-interessene
- Forrige kulepunkt tilsier at det tilrettelegges for at avvik kan forfølges lokalt (for eksempel av lokale elveeierlag/LE og kommuner), uavhengig av om det foreligger privatrettslig avtale
- Foregående kulepunkter tilsier også, i kombinasjon med en stor økning i kostnadene knyttet til eventuell rettslig oppfølging, at man gjennom utformingen av vilkårene søker å redusere behovene for slik oppfølging, og sikrer en kostnadsdekning knyttet til rettslig forfølgelse tilsvarende det som gjelder ved skjønn/ekspropriasjon
- Ovenstående medfører også
 - økt behov for tydelighet og konkret presisjon ved utformingen av vilkår, slik at det ikke er rom for tvil om forståelsen/vilkårets konkrete innhold
 - behov for, og finansiering av, løpende kontroll og annen oppfølging lokalt
 - behov for lokal kompetansebygging knyttet til løpende kontroll
 - Behov for sanksjoner ved avvik som har preventiv effekt, og som sikrer finansiering av kompenserende tiltak/rimelig kompensasjon

Situasjonen i Lærdalselva tilrettelegger for at man bruker denne anledningen til å utvikle en ny standard mht. utformingen av vilkår ved revisjoner, som møter disse hensynene/behovene. Det vises også til at det er gitt stort rom for individuell tilpasning av nye vilkår til forholdene i det enkelte vassdrag.

I tillegg kommer de særlige forhold som knytter seg til Lærdalselva (se ovenfor) som tilsier at man ved utformingen av vilkår her kan gå utover de begrensninger som ellers gjelder for slike (se punkt 2.1).

Det forutsettes også at nye vilkår som et minimum/startpunkt omfatter et beskyttelsesnivå for fisken og fisket som reflekterer dagens vilkår og avtaler, herunder som angitt i punkt 2.6.2, med mindre avvik fra dette åpenbart er helt uten betydning for elvas naturlige produksjonskapasitet, fiskebestandenes levedyktighet/høstbarhet og utøvelsen av sportsfisket i Lærdalselva. Det forutsettes at dette skjer med slikt presisjonsnivå, og slike tillegg, som følger av kulepunktene ovenfor.

Helt foreløpig foreslår LE (foreløpig) at det stilles nye vilkår som følger:

4.2 Kultivering

Erfaringene tilsier at det er behov for tydelig og detaljert beskrivelse av regulantenes forpliktelser, blant annet for å sikre løpende vedlikehold og naturlig tilpasning/utvikling av kultiveringsvirksomheten til nye forhold/muligheter, herunder mht. fremtidige anlegg, som bør evalueres særskilt (se punkt 3.2.2).

LE forutsetter at klekkeriet (og løpende vedlikehold og utvikling av dette) skal bekostes av regulantene og drives av LE for regulantenes regning (som i dag), og at dette fremgår tydelig av nye vilkår.

Basert på utredning som angitt under punkt 3.2.2 bør konsesjonærene, hvis dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste etablering og drift av slikt nytt klekkeri og settefiskanlegg med tilhørende nødvendige fasiliteter. Det bør nedfelles som hovedprinsipper at

- etablering forutsettes å skulle skje i samarbeid med LE og de uavhengige eksperter som gjennomfører utredningene/planleggingen
- fasilitetene løpende skal vedlikeholdes og oppgraderes, slik at klekkeriet holder nødvendig standard og kapasitet til enhver tid
- drift bør forutsettes gjennomført av LE (som i dag), basert på årlige budsjetter tilpasset de godkjente planer og pålegg som til enhver tid gjelder

4.3 Tilretteleggelse for opp- og nedvandring

Basert på utredning som angitt under punkt 3.3 bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste etablering og vedlikehold av de tiltak som nevnes i prosjektet Oppstrøms Sjurhaug, og som ikke frarådes gjennomført på faglig grunnlag, i samsvar med konklusjonene i slik utredning.

4.4 Temperaturtiltak

Basert på utredning som angitt under punkt 3.4 vedrørende temperaturtiltak, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste etablering og vedlikehold av de tiltak som tilrådes gjennomført.

4.5 Tynjedalen

Basert på utredning som angitt under punkt 3.5 vedrørende anbefalte tiltak for å oppnå kontroll over massetransporten fra Tynjedalen, bør konsesjonærene, pålegges å bekoste etablering og vedlikehold av de tiltak som tilrådes gjennomført, og som ikke bekostes/vedlikeholdes av andre på annet grunnlag.

4.6 Sedimentering, Pilotprosjektet, plan for framtida

Basert på utredning som angitt under punkt 3.6, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste og gjennomføre den detaljplan for reparasjon av elva som anbefales, herunder bekoste løpende vedlikehold og naturlige/nødvendige justeringer.

- etablering bør forutsettes å skulle skje i samarbeid med LE og de uavhengige eksperter som har foreslått detaljplanen
- vedlikehold bør forutsettes gjennomført av LE basert på årlige budsjetter tilpasset de planer som til enhver tid gjelder.

4.7 Kiler og sideelver

Basert på utredning som angitt under punkt 3.7, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste og gjennomføre de tiltak vedrørende restaurering av kiler og etablering av nye oppvekstområder (og vedlikehold av disse) som anbefales gjennomført

- gjennomføring bør forutsettes å skulle skje i samarbeid med LE og de uavhengige eksperter som har foreslått detaljplanen
- vedlikehold bør forutsettes gjennomført av LE basert på årlige budsjetter tilpasset de planer som til enhver tid gjelder, i samarbeid med konsesjonærene.

4.8 Minstevannføringskrav

Basert på utredning som angitt under punkt 3.8, bør konsesjonærene pålegges minstevannføringskrav i tråd med de anbefalinger som gis, og minimum tilsvarende det som gjelder i dag.

4.9 Andre vannføringsbegrensninger og tilknyttede bestemmelser

Det vises til punktene 3.9 til 3.11.

Det forutsettes presisert og klargjort at LE's tolkning av dagens regler for «døgnregulering» og «maksimal produksjon» gjelder, herunder at det ikke er grunnlag for unntak fra denne under henvisning til hva som ellers utgjør «akseptabel» opp- og nedkjøring av produksjonen.

Det forutsettes fastsatt vilkår knyttet til avvik fra minstevannføringskravene, og kravene til «myk kjøring», i samsvar med anbefalingene i slik vurdering som angitt i punkt 3.10 (og andre prosjekter som angitt i punkt 3), herunder mht. datatilgang, kontroll, sanksjoner, muligheter for lokal påberopelse osv.

Det forutsettes vedtatt vilkår som reduserer risikoen for dropp i samsvar med det som blir anbefalt etter gjennomføring av risikoanalyse og andre vurderinger.

Det forutsettes også vedtatt vilkår som sikrer at det ikke oppstår uønskede situasjoner i smoltutvandringsfasen.

4.10 Næringssalter og demningseffekt

Basert på utredning som angitt under punkt 3.12, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste og gjennomføre de råd som eventuelt gis vedrørende næringsoppfølging i slik utredning.

4.11 Målinger, datatilgang kontroll og sanksjoner

Basert på utredninger som angitt under punkt 3.13, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i henhold til avtale, pålegges å bekoste og gjennomføre de råd som eventuelt gis vedrørende de temaer som angis der.

I denne forbindelse er det også behov for etablering av retningslinjer for hva som skal måles og hvordan, og for vilkår om løpende kontroll av måleutstyr.

4.12 Løpende oppfølging – eventuell økonomisk reserve

Basert på utredninger som angitt under punktene 3.14 (se også punkt 4.1) vedrørende løpende lokal oppfølging og finansiering av denne, bør konsesjonærene, forutsatt at dette ikke skjer frivillig i

henhold til avtale, pålegges å bekoste og gjennomføre de råd som eventuelt gis vedrørende de temaer som angis der.

4.13 Løpende vurdering av vilkår

I forbindelse med den opprinnelige konsesjonen knyttet til Borgund Kraftverk var det forutsatt at det etter en tid skulle foretas en vurdering av om de vilkår som var fastsatt hadde virkning som forutsatt.

Slik etterfølgende vurdering har aldri vært gjennomført, men burde åpenbart vært det.

Situasjonen vil være den samme etter en revisjon. Det vil være usikkerhet knyttet til om de vilkår som nå stilles får virkning som forutsatt. Hvis det ikke er skjer bør man ikke være henvist til å vente på neste revisjonstidspunkt.

De nye vilkårene bør inneholde egne bestemmelser om hvordan (og når) man skal sikre at vilkårene justeres (for eksempel hvis elva er stengt for fiske, eller man i snitt over et antall år må konstatere at oppfyllelsen av GBM ligger under fastsatte minstekrav (som er høyere enn det nivå som tilsier stengning av fisket)).

Slik regulering kan eventuelt suppleres med bestemmelser om et fond, eller en økonomisk ramme (som ØE er forpliktet til å bidra innenfor), som sikrer finansiering av ytterligere investeringer eller andre kostnader knyttet til elva (som på rimelig vis støttes – for eksempel av et uavhengig fonds-styre).

5. Forholdet mellom revisjon og forhandlinger mellom ØE og LE

LE har, som angitt ovenfor, i en årrekke påpekt at ØE, etter LE's syn, på flere områder opptre i strid med Lærdalsavtalen. Man har i denne forbindelse truet med rettslige skritt, men på en tydelig måte klargjort at man ikke ønsker en rettssak, men en avtalt løsning, der man også ser på mulighetene for løsninger som er av interesse for regulantene.

ØE mener at man ikke opptre i strid med Lærdalsavtalen, og at det uansett ikke er grunnlag for erstatning pga. krav om dokumenterte tap og årsakssammenheng.

ØE har generelt angitt at man er åpen for en ny Lærdalsavtale, men angir at «man også lever godt med foreliggende avtale (Lærdalsavtalen).

LE har utfordret ØE til å være med på å søke rettslig avklaring av hva Lærdalsavtalen (som inkluderer konsesjonsvilkårene) nærmere betyr (der hvor man er uenige). LE har så langt ikke besvart dette forslaget.

Partene har underveis inngått midlertidige avtaler om samarbeid, som løpende har utsatt foreldelse (men også endringer i forhold til LE's krav om endringer av praksis, og kompensasjon for avvik). Samarbeidet har medført en begrenset økonomisk mulighet for LE til å følge opp elva, herunder forhandlinger med ØE og revisjonsprosessen (med kostnadsdekning fra ØE). Man har også samarbeidet om gjennomføring av utredningsprosjekter og begrensede investeringer.

Det ble nylig (høsten 2023) inngått en ny midlertidig avtale, med ambisjon om enighet om en revidert Lærdalsavtale våren 2024, og med enighet om at man skal forsøke å opprettholde tempoet i arbeidet med elva selv om man fortsatt forhandler om en avtale. Så langt gir forhandlingene liten grunn til å tro at man vil kunne holde den tidsplanen som er lagt.

LE har nå i flere år kunnet fremme krav om revisjon. LE har utsatt dette i den tro at forhandlinger ville kunne gi en raskere vei til målet. Man er nå kommet til det punkt at man må fremme krav om revisjon, selv om man forstår at det vil ta tid å gjennomføre revisjonsprosessen.

LE regner med at man, mens man gjennomfører revisjonsprosessen, vil kunne ha et fortsatt godt samarbeid med ØE. Det er jo ikke slik at behovene og/eller forpliktelsene endrer seg som en følge av at revisjonsprosessen settes i gang. Man vil løpende arbeide for at det skjer så mye som mulig i elva, gjerne også slik at det kan inngås delavtaler underveis som påvirker revisjonsprosessen.

Forhandlingen om en helhetlig overordnet avtale forventes også videreført i samsvar med den gjeldende midlertidige avtalen. LE vil holde NVE orientert om eventuell progresjon i forhandlingene.

6. Kommunens rolle?

NVE har forespurt de berørte kommuner om hvorvidt de vil fremme krav om revisjon, med frister for slikt krav (1 april 2024), og for eventuelle konkrete krav (1 juli 2024).

Lærdal kommune eier 100 % av Okken kraft AS. Okken kraft eier blant annet Stuvane kraftverk, og vil måtte dekke sin andel av kostnadene knyttet til eventuelle nye vilkår. Kommunen har således en betydelig direkte interesse i at kostnadene knyttet til oppfyllelsen av konsesjonsvilkårene begrenses, herunder at det ikke stilles vilkår som medfører kraft- eller verditap (som antas aktuelt).

LE regner likevel med at kommunen, i en revisjonsprosess vil bidra positivt, og sørge for at andre interesser ivaretas på en god måte.

Man regner også med at Kommunen vil delta i eventuelle dialoger om avtalte løsninger, sammen med LE og ØE.

Lærdal den 19. Mars 2024

Lærdal Elveeigarlag

Ola Petter Bøe

Vedlegg:

1. Innsamling og sammenstilling av relevant kunnskap om Sognefjorden
2. Historisk innsig til Lærdalselva – Notat fra AquaLife R&D AS
3. Lærdalsavtalen
4. Faglig vurdering av kraftverk i Stuvane
5. Avtale fra 1980 mellom de berørte falleiere, Kommunen og Østfold
6. Avtale mellom Østfold og Kommunen (Rammeavtale for utbygging av Stuvane Kraftverk)
7. Avtale mellom berørte falleiere, Kommunen og Østfold om utvidet sommerproduksjon i Stuvane
8. Miljødesignrapporten
9. Rapport om Tynjedalen fra Norconsult AS
10. Rapport om Tynjedalen fra Skred AS
11. Rapport om betydningen av forholdene i nedre elv for reproduksjonen i elva fra AquaLife R&D AS
12. Bekymringsmelding om Tynjedalen fra Multiconsult med flere
13. Presentasjon vedrørende Tynjedalen fra Multiconsult AS
14. Rapport fra prosjektet Oppstrøms Sjurhaugfoss